

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winst oogmerk

Verschijnt elke zondag

Abonnementsprijs : 1.000 fr. per jaar

Postrekening nr. 3185 22

Beheer en Redactie : Prof. Mr. Ridder René VICTOR, Britselei 40, 2000 Antwerpen

Vlaams Pleitgenootschap bij de Balie te Brussel

PRODUKTENAANSPRAKELIJKHEID

Rede uitgesproken op de plechtige openingszitting van 8 december 1972
door Mr. August DE RIDDER

In de maand augustus 1972 stierven in Frankrijk 27 baby's tengevolge van een hersenvliesontsteking. Sensatie-titels in de kranten — paniek onder de bevolking. Een ogenschijnlijk onschuldig produkt: talkpoeder was er de oorzaak van. Volgens de Franse Minister van Volksgezondheid, de Heer Jean Foyer, zou het gaan om een fabrikagefout tengevolge van een menselijke vergissing.

Regelmatig vindt men in de krant het relaas van ongevallen die veroorzaakt worden door gebreken van produkten die in de handel worden gebracht.

In Groot-Brittannië werden 4.000 mensen vergiftigd waarvan er 300 stierven. Men noemde dat het arsenicumdrama van Bristol. De oorzaak was dat men glucose had verkregen uit onzuiver zwavelzuur en deze glucose had de fabrikant bij het bier gevoegd.

In Marokko (1961) verwekken vervalste oliën de dood of verlamming van 10.000 mensen. Men had namelijk 25.000 liters motorspoelolie vermengd met aardnoten- en olijfolie.

In 1951 te Pont-Saint-Esprit in Frankrijk: weder veroorzaakt het verbruiken van een ogenschijnlijk onschuldig produkt, nl. brood, een drama.

Men had de graangewassen bespoten met een bepaalde pesticide, die echter zo intensief gevaarlijk was dat de sporen nog overbleven in het brood. Resultaat: 5 doden, 230 zwaar vergiftigden, waarvan velen acuut krankzinnig werden.

Een slechte samenstelling van de Beaumal kinderpoeier veroorzaakt in Frankrijk in 1959 de dood van 73 kinderen.

In 1958 in de Verenigde Staten liepen 77 personen kinderverlamming op nadat zij ingespoten waren met een serum dat hen tegen de kinderverlamming moest beschermen.

In 1958 breekt te Osnabrück en omgeving een epide-

mie uit. Duizenden personen werden aangetast door een vreemde huidaandoening, die men de blaasjesziekte is gaan noemen.

De oorzaak was uiterst banaal: de huismoeders hadden er zich reeds herhaalde malen over beklaagd dat margarine nogal spatte bij het bakken. Om nu het spatten te verminderen, had de fabrikant een bijprodukt gevoegd bij de margarine met het bekende gevolg.

Wanneer men nu in 1960 te Rotterdam eveneens deze blaasjesziekte ziet verschijnen (100.000 personen werden aangetast en 4 sterfgevallen genoteerd) werd men getroffen door de verwantschap met de « Osnabrückse Krankheit ».

En inderdaad: men vond hetzelfde bijprodukt in de Planta margarine (rode verpakking).

Dit heeft aan de Unilever Trust vele miljoenen gulden gekost.

Tenslotte wil ik nog even verwijzen naar het Softenon-drama. In 1960 brengt de Duitse firme Grünenthal een produkt tegen zwangerschapsonpasselijkheden op de markt.

In Duitsland noemde men het Contergan, in België Softenon en in Engeland Thalidomide.

De tragische gevolgen van dit produkt zijn door iedereen bekend (!)

De meeste ongevallen zijn echter niet zo spectaculair en beroeren dan ook minder de openbare opinie. Dit betekent echter niet dat ze minder belangrijk zijn.

Hoeveel ongevallen werden er niet veroorzaakt door ontplofende flessen en spuitbussen? Hoeveel verkeersongevallen werden er niet veroorzaakt te wijten aan fabrikagefouten van autovoertuigen?

Dat de produktenschade in de geïndustrialiseerde landen steeds meer een belangrijke rol gaat spelen moge nog blijken uit enkele Amerikaanse gegevens.

Men schat dat in Amerika jaarlijks ongeveer 20 miljoen mensen schade lijden veroorzaakt door produkten.

Bij deze ongevallen verliezen 30 000 mensen het leven, terwijl 110.000 mensen min of meer ernstige verwondingen oplopen.

De jaarlijkse schade wordt op vijf miljard dollar geraamd. 70% van deze schadegevallen zijn te wijten aan conceptie-, fabrikage- of controlefouten⁽²⁾.

De aanwending van nieuwsoortige grondstoffen verhoogt het gevaarlijk karakter van talrijke moderne verbruiks-goederen die bovendien omwille van de serieproductie een veel grotere verspreiding kennen dan voorheen. De meeste produkten zijn thans in het bereik van iedereen.

De kansen op schade zijn daardoor aanzienlijk verhoogd. Deze schade kan direkt zijn wanneer een ondeugdelijk produkt wordt geleverd: de koper bekomt niet wat hij wenst te verkrijgen. De schade is dan beperkt tot de waarde van de zaak zelf.

Maar de schade kan veel groter zijn en veel verder gaan: de gezondheid of de eigendom van de koper of van derden kan er onder lijden.

Globaal gezien kan men naargelang de oorsprong van de schade vier typegroepen van produktenschade onderscheiden: (3)

1. Schade die voortvloeit uit conceptiefouten: er werd door de fabrikant een fout of fouten gemaakt in de conceptie van het produkt of in de keuze van de angewende stoffen.

2. Schade die voortkomt uit fabrikage- of controlefouten.

In tegenstelling met conceptiefouten die gans de reeks produkten aantasten, staan we hier voor 1 produkt in een ganse reeks, dat aangetast is door een gebrek en door de controle niet werd ondervangen.

3. De schade kan ook het gevolg zijn van een gebrekkige voorlichting, hetgeen leidt tot een verkeerd gebruik van een deugdelijk produkt.

4. Tenslotte komen we tot de laatste en ook meest delikate groep: schade die te wijten is aan factoren die in de huidige stand van de wetenschap onbekend en dus onvoorzien zijn.

Het spreekt vanzelf dat alles dient in het werk gesteld teneinde deze ongevallen te voorkomen. Niet alleen de fabrikanten maar ook de overheid en de verbruikersorganisaties hebben ieder een belangrijke rol te spelen, om de ongevallen tot een minimum te herleiden.

Vooraf voor de verbruikersorganisaties is hier een belangrijke rol weggelegd. Het is geenszins mijn bedoeling U de geschiedenis te vertellen van het ontstaan van deze organisaties. Ik wens nochtans even de naam van de Amerikaanse advocaat Ralph Nader te vernoemen. Hij bracht het levend bewijs dat een dynamische aanpak van de zaken tot buitengewone resultaten kan leiden. Door zijn boek «Unsafe at any Speed» heeft hij de stoot gegeven voor meer veiligheid van de auto's, wagens die opgevat werden zonder rekening te houden met de veiligheid van bestuurders en passagiers. Hij heeft de autofabrikanten ertoe gedwongen meer en meer aandacht te gaan schenken aan het tevoren volledig verwaarloosd element: veiligheid. De Europese automobilist plukt trouwens heden de vruchten van deze aktie. Met behulp van een legertje medewerkers voerde hij nog ophefmakende akties tegen schadelijke stralingen, giftige toevoegsels, vleesprodukten met twijfelachtige hygiëne, gevaarlijk speelgoed, enz...

Door wetenschappelijk gefundeerde en objektieve controles kunnen de verbruikersorganisaties veel bijdragen om produktenschade te voorkomen. Een ruime financiële steun zou hun moeten toelaten deze belangrijke taak behoorlijk te vervullen.

Het produktenrisico zal steeds bestaan: maar tengevolge van de massafabrikage en de hiermede verbonden serie-

risico's is het noodzakelijk na te gaan op welke manier de konsumentengemeenschap het best wordt beschermd.

De beveiliging kan zich situeren op drie niveaus:

1. de kontraktuele aansprakelijkheid van de verkoper. Hier wordt het bestaan van een geldig kontrakt verondersteld. Uiteraard zal alleen de koper een beroep kunnen doen op de kontraktuele oplossing, behoudens in zeer uitzonderlijke gevallen zoals we verder zullen zien. Principeel blijft een derde — hij weze gebruiker, verbruiker of eenvoudig derde — volledig vreemd aan de overeenkomsten gesloten tussen de fabrikant-verkoper en de koper.

2. Deliktuele aansprakelijkheid.

Ieder derde zal in geval van schade tengevolge van een ondeugdelijk produkt aangewezen zijn op de deliktuele of aquilische oplossing waar steeds de bewijsmoeilijkheden van de fout zullen voorkomen.

3. Schuldloze aansprakelijkheid.

De huidige tendens schijnt wel te zijn om met bepaalde restrikties een aansprakelijkheid zonder fout in hoofde van de fabrikant-verkoper voorop te zetten.

In het licht van deze drie vormen van aansprakelijkheid zal ik thans pogen een overzicht te geven van de oplossing voorgestaan in het Frans, het Belgisch, het Duits en het Amerikaans recht.

1. Kontraktuele aansprakelijkheid van de verkoper.

Het Burgerlijk Wetboek regelt gans deze materie in negen artikels. (Artikels 1646 t/m 1649 B.W.)

Het systeem is uiterst eenvoudig maar ook zeer archaisch en voldoet geenszins meer aan de huidige evolutie.

Eens dat de koper de verkochte zaak heeft aanvaard, kan de verkoper niet meer aansprakelijk worden gesteld voor de schade veroorzaakt door een zichtbaar gebrek⁽⁴⁾. Men veronderstelt dat de koper de gekochte zaak heeft onderzocht en dat hij had moeten protesteren indien er een zichtbaar gebrek was.

De aanvaarding door de koper van de verkochte zaak dekt niet de verborgen gebreken die hij niet kende⁽⁵⁾.

De verkoper is gehouden tot vrijwaring van de verborgen gebreken van de verkochte zaak die deze ongeschikt maken tot het gebruik waartoe men ze bestemt of die het gebruik zodanig verminderen dat de koper, indien hij de gebreken gekend had, de zaak niet of slechts voor een mindere prijs zou hebben gekocht⁽⁶⁾.

Wat kan de koper doen?

In geval van verborgen gebreken heeft de koper de keuze:

— ofwel de zaak teruggeven en terugbetaling vragen van de prijs;

— ofwel de zaak behouden en terugbetaling eisen van een gedeelte van de prijs.

Voor het bestaan van de aansprakelijkheid heeft het geen belang dat de verkoper zelf het verborgen gebrek al of niet kende. Hij moet instaan zowel voor de verborgen gebreken die hij kende als voor deze die hij niet kende, tenzij hij bedongen heeft dat hij tot geen vrijwaring zal gehouden zijn.

Wat de omvang van de aansprakelijkheid betreft, is het echter wel belangrijk te weten of de verkoper op de hoogte was of niet.

Indersdaad:

— kende de verkoper de verborgen gebreken dan moet hij niet alleen de ontvangen prijs terugbetalen maar bovendien alle schade aan de koper vergoeden⁽⁷⁾.

— kende de verkoper de verborgen gebreken niet, dan moet hij de prijs terugbetalen en de koper vergoeden voor de kosten die door de koop werden veroorzaakt⁽⁸⁾.

Het al of niet kennen van de gebreken heeft eveneens invloed op de geldigheid van de clausules tot vrijstelling of beperking van de aansprakelijkheid.

Inderdaad kan de verkoper te goeder trouw bedingen dat hij tot geen vrijwaring voor verborgen gebreken zal gehouden zijn. Hetgeen impliceert dat de verkoper die kennis had van de verborgen gebreken dit niet kan, of althans dat de clausules waarbij een volledige uitsluiting van de aansprakelijkheid zal worden bedongen, ongeldig zullen zijn⁽⁹⁾.

Men kan zich terecht de vraag stellen of het wettelijk systeem zoals omschreven in het Burgerlijk Wetboek voldoende bescherming biedt aan de koper?

Het antwoord kan niet anders zijn dan negatief. Inderdaad:

— Een algemene regel in ons recht bepaalt dat de goede trouw steeds wordt vermoed en dat hij, die zich op kwade trouw beroept, die moet bewijzen⁽¹⁰⁾.

— De koper zal het in de praktijk zeer moeilijk hebben de kwade trouw van de verkoper te bewijzen.

— Dit zou betekenen dat de verkoper in het algemeen slechts veroordeeld zou kunnen worden tot terugbetaling of vermindering van de koopprijs en eventueel tot vergoeding van de kosten die werden veroorzaakt.

De rechtspraak en rechtsleer hebben naar middelen gezocht om de zeer gunstige positie van de fabrikant-beroepswederverkoper in te perken.

De oplossing werd gezocht in twee richtingen:

— enerzijds door het invoeren van een vermoeden van kwade trouw in hoofde van de fabrikant en de beroeps-handelaar;

— anderzijds door een ruime interpretatie van de term "les frais occasionnés par la vente".

1. Frankrijk.

De Franse rechtspraak heeft een uiterst doorgedreven standpunt ingenomen wat betreft het vermoeden van kwade trouw. Inderdaad is zij van oordeel dat er een vermoeden bestaat dat de fabrikant en de professionele verkoper de verborgen gebreken kennen en dat het gaat om een *onweerlegbaar* vermoeden⁽¹¹⁾.

Dit brengt mee:

— Dat de professionele verkoper zelfs het recht niet heeft te bewijzen dat hij te goeder trouw was;

— Dat de vrijwaringplicht steeds de ruimste zal zijn.

— Dat de beroepswederverkoper zijn aansprakelijkheid jegens de koper niet kan weg stipuleren.

Er wordt dus een veel ruimere bescherming aan de koper verstrekt dan oorspronkelijk in de Code Civil was voorzien.

Wat de omvang van de schadeloosstelling betreft wordt een ruime interpretatie gegeven aan het begrip: "door de koop veroorzaakte kosten", zodanig dat de omvang van de aansprakelijkheid van een verkoper te goeder trouw (niet-professionele verkoper) bijna even groot is als die van de verkoper te kwader trouw. Alleen voor de gederfde winst zou hij niet moeten instaan.

Het Franse Hof van Cassatie schijnt geneigd te zijn deze zeer extensieve interpretatie terug in vraag te stellen⁽¹²⁾.

2. België.

De Belgische rechtspraak heeft eveneens een vermoeden van kwade trouw, m.a.w. een vermoeden van kennis van de verborgen gebreken vooropgesteld in hoofde van de professionele verkoper.

Maar ze is niet zo ver gegaan als de Franse rechtspraak. Het vermoeden blijft weerlegbaar. De verkoper mag bewijzen dat het hem absoluut onmogelijk was het

gebrek te ontdekken, m.a.w. de beroepswederverkoper moet bewijzen dat zijn onwetendheid niet aan zijn fout is te wijten; hij moet alle mogelijke voorzorgsmaatregelen nemen⁽¹³⁾.

Het zal vooral voor de fabrikant zeer moeilijk zijn om dit tegenbewijs te leveren, hetgeen als direkt gevolg heeft dat hij zijn aansprakelijkheid niet kan weg stipuleren.

Wat de omvang van de aansprakelijkheid betreft, gaat de Belgische rechtspraak minder ver en blijft zij dichter bij art. 1646 B.W. wat de kosten betreft die moeten vergoed worden door de verkoper die te goeder trouw is.

Een zeer belangrijk verschilpunt met het Franse recht is de mogelijkheid van de koper om een beroep te doen op de regelen van de deliktuele aansprakelijkheid⁽¹⁴⁾. In Frankrijk wordt een strenge scheiding gemaakt tussen de kontraktuele aansprakelijkheid en de deliktuele aansprakelijkheid. De kumulatie van deze twee soorten aansprakelijkheden wordt uitdrukkelijk door het Franse Hof van Cassatie uitgesloten⁽¹⁵⁾.

Staat men in kontraktuele verhouding met de verkoper dan moet men zich houden aan de regelen van de kontraktuele aansprakelijkheid.

Weleer, het kan voor de koper zeer belangrijk zijn om een beroep te kunnen doen op de regelen van de deliktuele aansprakelijkheid voornamelijk om de korte verjaringstermijn bepaald bij artikel 1648 B.W. te ontlopen.

Een laatste opmerking geldt de mogelijkheid van regres voor de verkoper die zich zal keren tegen zijn eigen verkoper en zo voort tot bij de fabrikant. Zowel in België als in Frankrijk aanvaardt de rechtspraak dat de koper "par économie de procédure" een rechtstreekse eis ex contractu kan instellen tegen de eerste verkoper⁽¹⁶⁾. De rechtspraak gaat nog verder: een fiktieve overdracht van het eisrecht van de vorige kopers tegenover hun verkoper gaat met de verkochte zaak mee, zodat de koper een rechtstreekse vordering heeft tegenover de vorige verkoper zelfs wanneer hij het niet kan tegen zijn eigen verkoper die bv. geen professionele verkoper is en het vermoeden van kennis niet tegen zich heeft.

Het is misschien nuttig het standpunt van het Hof van Cassatie betreffende de aansprakelijkheid van de fabrikant te vergelijken met de aansprakelijkheid van de bewaker van de zaak.

Arrest van het Hof van Cassatie 6.10.1961.

Op 13 maart 1951 gebeurde een ongeval in de vismijn te Zeebrugge, toebehorend aan de stad Brugge.

De zware schuifpoort van de vismijn werd weerhouden door een ketting. Tengevolge van een breuk in de ketting stort de poort neer en een douanier wordt gekwetst.

De stad Brugge werd gedagvaard in haar hoedanigheid van bewaker van de zaak. De aannemer, de verkoper van de poort en de fabrikant van de ketting worden inzake geroepen.

In zijn conclusie stipt advocaat-generaal Dumon aan dat het Hof van Cassatie sedert 1945 geen gelegenheid meer had gekregen om op dit probleem terug te komen.

— Fabrikant van de ketting:

« Overwegende dat een onoverkomelijke onwetendheid van de fabrikant omtrent het bestaan van het gebrek de verkoper vrijstelt van de verplichting jegens de koper.

— Bewaker van de zaak:

Aanlegger moet alleen bewijzen dat de verwerende partij een zaak aangetast door een gebrek onder haar bewaking heeft, dat aanlegger schade heeft geleden en dat er een causaal verband is

« Dat uit dergelijk bewijs een vermoeden van fout ten laste van verweerder wordt afgeleid waarvan hij zich niet kan ontlasten tenzij hij het bewijs levert van een vreemde oorzaak nl. toeval - overmacht - daad van een derde.

Dat het niet dienend is dat een normaal, zelfs grondig onderzoek van de zaak niet tot het ontdekken van het gebrek kon leiden.

Dat zelfs de onoverwinnelijke onwetendheid omtrent het gebrek in hoofde van hem, die de zaak onder zijn bewaking heeft, deze van zijn verantwoordelijkheid niet kan vrijstellen. »

Het arrest van het Hof van Beroep te Gent had desbetreffende zelfs aangestipt dat: het gebrek niet kon worden bespeurd, het was onzichtbaar en kon door de bestaande menselijke middelen niet worden vastgesteld.

Vergelijkte men hiermee de uitspraak van het Hof van Beroep te Brussel dd. 16.3.1972 :

Een handelaar verkoopt garagepoorten aan een partikulier. De aluminiumprofielen van deze garagepoorten moesten behandeld worden tegen roestvorming en kleurverandering

De handelaar doet hiertoe beroep op een andere firma. Na korte tijd stelt men roestvorming vast.

De eigenaar dagvaardt de constructeur der poorten in verbreking van het kontrakt en een schadevergoeding van 50.000 fr. De deskundige stelt een zwaar gebrek in de poorten vast. De Rechtbank van koophandel spreekt de verbreking uit met 25.000 fr. schadevergoeding.

Arrest van het Hof : bevestigde de verbreking en terugbetaling van de prijs maar verwerpt de schadevergoeding.

« Aangezien appellant, constructeur der poorten, de anodisatie blijkens voorgelegde stukken, liet verrichten door een gespecialiseerde firma en niet blijkt dat appellant het gebrek had kunnen kennen, zodat geen kwade trouw in zijn hoofde kan worden weerohouden en hij niet kan worden aangesproken voor schadevergoeding. »

Het standpunt ingenomen door het Hof van Cassatie betreffende de aansprakelijkheid van de bewaker van de zaak is te drakonisch in vergelijking met de aansprakelijkheid van de fabrikant.

Men kan moeilijk begrijpen dat een fabrikant — die wel het best geplaatst is om te weten wat hij fabriceert — een onoverwinnelijke onwetendheid kan inroepen terwijl de bewaker van de zaak, die per se niets dient af te weten van de fabricatie, van grondstoffen, van conceptie enz... zich niet van zijn aansprakelijkheid kan bevrijden door een onoverwinnelijke onwetendheid in te roepen. Men staat hier voor twee maten en twee gewichten en het is te hopen dat de rechtspraak deze wanverhouding mettertijd zal uitwissen.

3. Duitsland.

In het Duits recht vindt men het vermoeden van kennis in hoofde van de beroepsverkoper niet terug. De aansprakelijkheid van de verkoper jegens de koper speelt dan ook een minder belangrijke rol.

De verkoper moet ervoor instaan dat de zaak niet aangetast is door gebreken die de waarde of de geschiktheid van de goederen voor het normale of in het kontrakt gespecificeerde gebruik opheffen of verminderen, en dat de goederen daarenboven de eigenschappen bezitten die door de verkoper worden gegarandeerd (17).

Evenals in het Frans en het Belgisch recht staat de verkoper alleen in voor de verborgen gebreken.

Voor het ontstaan van de aansprakelijkheid is het naar Duits recht onverschillig of de verkoper de verborgen gebreken kende of niet. In beide gevallen heeft de koper de keuze (18) :

— ofwel de zaak teruggeven en de prijs terugvragen verhoogd met de kontraktkosten;

— ofwel de zaak behouden en vermindering van de prijs vragen.

Alleen in een bijzonder geval van de speclesverkoop speelt de kennis van het verborgen gebrek een rol : namelijk wanneer de verkoper een gebrek arglistig verzwegen heeft :

— wat de omvang van de aansprakelijkheid betreft : de koper kan in de plaats van teruggave of vermindering van de prijs te vragen, schadevergoeding eisen wegens wanprestatie (19) ;

— de clausules van vrijstelling of beperking van de aansprakelijkheid zijn nietig wanneer de verkoper het gebrek arglistig verzwijgt (20).

Bij soortkoop heeft de koper nog een bijkomend recht : hij kan een deugdelijk vervangingsgoed eisen (21).

Men stelt dus vast dat in het Duits recht de koper maar een onvolledige kontraktuele bescherming geniet. Weliswaar heeft de koper — net zoals in het Belgisch recht — de mogelijkheid van kumulatie van de kontraktuele en de deliktuele aansprakelijkheid.

Bij regres moet de verkoper tegen zijn voorganger-verkoper terug alle wettelijk gestelde voorwaarden bewijzen zodra men uiterst zelden bij de fabrikant zal geraken.

Een laatste opmerking geldt de deelneming van derden aan de kontraktuele bescherming. Zoals we verder zullen zien is het voor derden, die schade hebben geleden tengevolge van de gebrekkige staat van het verkocht produkt, uiterst moeilijk een deliktuele vordering tot een goed einde te brengen.

Daarom pogen rechtspraak en rechtsleer derden deelsachtig te maken aan de kontraktuele bescherming door technieken als :

— *beding ten behoeve van derden* : speelt alleen voor familieleden, het huishoudelijk personeel van de koper alsook voor de arbeiders in zijn onderneming (22).

4. Verenigde Staten.

In de Verenigde Staten bekleedt de « Products Liability » een zeer belangrijke plaats

Amerikaans rechtssysteem :

Op geleidelijke wijze werd een afzonderlijk produktenrecht ingebouwd.

De aansprakelijkheid van de verkoper jegens de koper wordt geregeld in de Uniform Commercial Code die thans van kracht is — soms met lichte wijzigingen — in alle staten met uitzondering van Louisiana (23).

In iedere verkoopsovereenkomst betreffende roerende goederen is, behoudens uitsluiting, impliciet een waarborg vervat dat de goederen « merchantable » zijn op voorwaarde dat de verkoper *handelaar* is in de betrokken goederen (24).

Aldus moeten de goederen volgende hoedanigheden bezitten :

1. Ze moeten conform zijn, overeenstemmen met de kontraktuele beschrijving en met de gedane toezeggingen.

2. Bij een genusverkoop moeten de goederen van gemiddelde kwaliteit zijn.

3. Geschikt zijn voor de doeleinden waarvoor zij gewoonlijk gebruikt worden.

4. Op adequate wijze verpakt zijn, voorzien van de nodige inlichtingen en instructies.

Tussen partijen kunnen nog uitdrukkelijke waarborgen worden overeengekomen (25).

Zodra nu de koper vaststelt of redelijkerwijze had moeten vaststellen dat de geleverde en aanvaarde goederen niet aan de waarborgen beantwoorden, dient hij de verkoper hiervan binnen een redelijke termijn in kennis te stellen.

De koper heeft in de eerste plaats recht op de vergoeding van de schade die volgens de gewone gang van zaken uit het ondeugdelijk produkt voortvloeit. Meestal zal die schade begroot worden op het verschil tussen de waarde van de geleverde goederen en de waarde die de goederen zouden gehad hebben indien zij hadden overeengestemd met de inhoud van de waarborgen.

Onverschillig of de koper heeft aanvaard of verworpen, steeds kan hij aanspraak maken op inspectie- en vervoerkosten en eventueel ook op die van de vervangingsverkoop; bovendien kan hij vergoeding vragen voor de schade die voortvloeit uit de onmogelijkheid om het speciale doel te verwezenlijken waarvoor hij de goederen heeft aangekocht op voorwaarde dat de verkoper dit doel kende en de koper de schade niet kon voorkomen door de aanschaffing van vervangingsgoederen.

Tenslotte kan de koper ook aanspraak maken op de vergoeding van de lichamelijke en vermogensschade die een rechtstreeks gevolg zijn van de wanprestatie. De koper echter die het gebrek ontdekt, had ontdekt of redelijkerwijze had moeten ontdekken, kan geen aanspraak meer maken op deze vergoeding.

Specifiek voor het Amerikaans produktenrecht is de strekking om ook de leden van het gezin en van de huishouding van de koper, alsook de gasten te laten genieten van de ruime bescherming die aan de koper wordt geboden.

II. De deliktuele aansprakelijkheid van de verkoper jegens derden.

1. Frans-Belgisch recht :

Wat de deliktuele aansprakelijkheid van de verkoper betreft, gelden nagenoeg dezelfde regelen in het Frans en het Belgisch recht. Een derde persoon, iemand die niet in kontraktueel verband staat met de verkoper, zal om vergoeding te bekomen van zijn schade, een beroep moeten doen op de regelen betreffende de Aquiliaanse aansprakelijkheid. Het voordeel van de Aquiliaanse aansprakelijkheid is dat alle schade voor vergoeding in aanmerking komt, maar het grote nadeel is dat in het kader van artikel 1382 e.v. B.W. de derde een fout moet bewijzen. Inderdaad bestaat het vermoeden van kwade trouw in hoofde van de professionele verkoper hier niet. Daarenboven moet hij bewijzen dat hij schade heeft ondergaan en dat die schade in kausaal verband staat met genoemde fout.

Het ligt voor de hand dat dit bewijs vaak moeilijk te leveren zal zijn.

Bovendien zal men de schade voortvloeiend uit de vierde groep van produktschade, namelijk deze te wijten aan factoren die in de huidige stand van de wetenschap onbekend en dus onvoorzien zijn niet ten laste kunnen leggen van de verkoper of de fabrikant. Het begrip fout-schuld maakt zulks onmogelijk.

Derden zullen er meestal belang bij hebben een vordering in te stellen op grond van artikel 1384, lid 1, B.W. tegen de houder van de zaak.

In dit geval moet de derde slechts bewijzen dat het ongeval veroorzaakt is door een gebrek in de zaak, daar de wet zelf een vermoeden schept tegen de houder of bewaker van de zaak; vermoeden dat door het Hof van Cassatie als onweerlegbaar wordt bekrachtigd⁽²⁶⁾.

Deze oplossing zal echter niet kunnen worden aangewend indien het ongeval niet wordt veroorzaakt door een gebrek in de zaak maar door een onvoldoende voorlichting in verband met het gebruik van het produkt. In dit geval zal terug artikel 1382 B.W. de uitkomst moeten bieden.

Een belangrijk facet van het probleem is te weten in

hoever de verkoper zijn deliktuele aansprakelijkheid kan beperken of uitsluiten.

In Frankrijk is de rechtspraak en dit in tegenstelling met de rechtsleer categoriek ter zake; de deliktuele aansprakelijkheid kan niet worden beperkt noch uitgesloten.

De Belgische rechtspraak en rechtsleer geven een meer genuanceerde oplossing aan dit probleem.

Men aanvaardt de mogelijkheid dat de verkoper zijn deliktuele aansprakelijkheid zou beperken of uitsluiten behalve in geval van bedrog en wanneer de praktische draagwijdte aan het kontrakt zou worden ontnomen.

Tenslotte is het van belang nog even te onderstrepen dat enerzijds deze ontheffingsclausules door partijen dusdanig gewild en aanvaard moeten zijn en anderzijds dat deze clausules een *res inter alios acta* zijn voor slachtoffers die geen medecontractanten zijn.

2. Duitsland.

Ook in Duitsland wordt het kumuleren van kontraktuele en deliktuele aansprakelijkheid toegelaten⁽²⁷⁾. Terug zal het bewijs van schuld moeten geleverd worden, zodat ook hier de fabrikant niet aansprakelijk kan worden gesteld voor schade te wijten aan factoren die in de huidige stand van de wetenschap onbekend en dus onvoorzienbaar zijn.

Twee beperkingen verminderen echter drastisch de beveiliging van deze oplossing.

a. Het vermoeden van schuld in hoofde van de werkgever voor onrechtmatige daden gepleegd door zijn aangestelden is weerlegbaar⁽²⁸⁾. De fabrikant kan aldus aan zijn aansprakelijkheid ontkomen door te bewijzen dat hij op een nauwgezette wijze zijn personeel heeft gerekrueteerd, leiding en toezicht heeft uitgeoefend.

b. Een tweede beperking geldt de omvang van de schade: de koper zal niet worden vergoed voor de schade die hij zelf heeft opgelopen omdat hij tengevolge van het gebrek in de zaak zijn eigen kontraktuele leveringsplicht niet kon naleven⁽²⁹⁾.

Men stelt dus vast dat, gelet op deze twee beperkingen en voornamelijk de eerste, de deliktuele oplossing in het Duitse recht heel wat gebrekiger is dan in België.

3. Verenigde Staten.

In het Amerikaans recht draait de deliktuele aansprakelijkheid rond het begrip « Negligence » die wordt gedefinieerd als een gedraging die niet beantwoordt aan de gedragslijn door de wet vastgesteld tot bescherming van de anderen tegen onredelijke risico's⁽³⁰⁾.

Aan drie voorwaarden moet worden voldaan :

a. de schade wordt veroorzaakt door een handeling die niet beantwoordt aan het gedragsniveau van een redelijk man met een doorsnee voorzichtigheid.

b. de onrechtmatigheid van een behandeling is niet absoluut: de aansprakelijke persoon moet een « duty of care » verschuldigd zijn aan het slachtoffer, hetgeen een moeilijk te definiëren begrip is;

c. alleen voorzienbare schade moet worden vergoed.

Wat nu de relatie verkoper-koper betreft wordt thans algemeen aanvaard dat de verkoper van een produkt de koper een « duty of care » verschuldigd is. De verkoper kan dus aansprakelijk worden gesteld op grond van « negligence » voor de schade die het rechtstreeks gevolg is van zijn foutief gedrag.

Het kumuleren van kontraktuele en deliktuele aansprakelijkheid is dus ook mogelijk in de Verenigde Staten. De schadellijder moet bewijzen :

1. dat de schade te wijten is aan een gebrek in het geleverde produkt;
2. dat het gebrek bestond bij de levering;
3. dat het gebrek te wijten is aan de fout van de leve-

rancier tegen; wie de vordering wordt ingesteld ⁽³¹⁾.

Teneinde echter de bewijslast die op de aanlegger weegt enigszins te milderen, werd de « res ipsa loquitur »-doctrine uitgedacht. De aanlegger mag op een onrechtstreekse manier de fout van de verweerder bewijzen. Het zal aldus volstaan dat de aanlegger bewijst dat het produkt ondeugdelijk was op het ogenblik van de levering en dat het gebrek van die aard is dat het volgens de gewone gang van zaken niet zou bestaan zonder « negligence » van de verweerder ⁽³²⁾.

Een andere mogelijkheid bestaat hierin dat de schade-lijder kan aantonen dat de verkoper een wet heeft overtreden die speciaal werd uitgevaardigd om de konsumentengemeenschap te beschermen tegen het produkten-risico.

Besluit

In de vier besproken landen hangt het wetslagen van een vordering ex delictu steeds af van het bewijs van de schuld. Hoe groter de ondernemingen worden en hoe geheimer de fabrikagemethodes, des te moeilijker zal het zijn om een fout te bewijzen in hoofde van de fabrikant of zijn aangestelden.

Daarenboven vervult de tussenhandelaar meer en meer een doorgeefkultuur vooral bij merkprodukten. De verpakking door de fabrikant verzorgd, maakt een controle nagenoeg onmogelijk. In sommige landen heeft men dan ook terecht ingezien dat de personen die schade hebben geleden tengevolge van een ondeugdelijk produkt, maar anderzijds geen beroep kunnen doen op het systeem van de kontraktuele aansprakelijkheid, toch rechtstreeks de fabrikant zouden kunnen aanspreken. Zo komt men tot een nieuw systeem: de schuldloze aansprakelijkheid.

III. Produktaansprakelijkheid zonder fout.

1. Verenigde Staten.

Het probleem van de produktaansprakelijkheid zonder fout heeft het meest ingang gevonden in de Verenigde Staten. Men heeft de impliciete waarborgen losgemaakt van de verkoopovereenkomst en verbonden aan de goederen zelf. De gebruiker van het produkt kan zich aldus steunen op waarborgen zonder dat er een kontraktuele band bestaat. Er is dus een transplantatie geweest van regels uit het kontraktenrecht op de nieuwe doctrine van produktaansprakelijkheid zonder fout.

Men kwam dus tot een objectieve aansprakelijkheid zonder dat het bestaan van een kontraktuele verhouding vereist was er: zonder dat men nog « negligence » diende te bewijzen.

Deze nieuwe leer was eerst beperkt tot levensmiddelen maar werd weldra uitgebreid tot de produkten van lichame-lijk gebruik zoals zeep - kleding - geneesmiddelen - sigaretten.

Een belangrijke stap werd gezet in 1932 in de zaak « Henningsen v. Bloomfield Motors ».

Aanlegger had een auto vervaardigd door verweerder gekocht bij een verdeler.

Tijdens een rit werd de echtgenote van de koper gekwetst in een ongeval. De oorzaak van het ongeval was een defekt in het stuurmechanisme.

Zonder enig bewijs van fout werd de fabrikant aansprakelijk gesteld. Wanneer een fabrikant een nieuwe auto op de markt brengt en hij voert een publiciteit voor de verkoop van de wagen, dan sluit dit in dat er een impliciete waarborg is tot bij de laatste koper.

Men ging zelfs zo ver dat zowel de uitsluiting als de beperking van de waarborgen als ongeldig beschouwd werden. Men kwam aldus volledig los van het kontraktenrecht.

Men heeft dan orde op de zaken gezet in het tweede « Restatement of the law of Torts » (1965) ⁽³³⁾. Deze bevat twee belangrijke bepalingen wat de « stricts products liability » betreft.

A. Objectieve aansprakelijkheid van de verkoper voor schade veroorzaakt door een ondeugdelijk produkt ⁽³⁴⁾.

1. Eenieder die een ondeugdelijk produkt koopt dat een onredelijk risico voor de persoon of de goederen van de gebruiker of verbruiker doet ontstaan, is aansprakelijk voor de fysische schade aan de persoon of de goederen van de gebruiker of de verbruiker die veroorzaakt wordt door een gebrek in het produkt, indien

— de verkoper een handelaar is in dat produkt;

— indien kan verwacht worden dat het produkt de gebruiker of verbruiker zal bereiken en in werkelijkheid ook bereikt zonder dat een substantiële wijziging is ingetreden in de staat waarin het produkt werd verkocht.

2. Voorgaande regeling is toepasselijk:

— zelfs indien de verkoper alle zorg en voorzichtigheid heeft betoond bij de vervaardiging of de verkoop van het produkt.

— ook indien tussen gebruiker-verbruiker en de verkoper geen kontraktuele verhouding bestaat.

Deze regeling is dus van toepassing op elke professionele verkoper (fabrikant - kleinhandelaar - verdeler, enz...)

Het gebrek moet bestaan bij de levering en het produkt onveilig maken bij een normaal gebruik zodat een onredelijk risico ontstaat voor de gebruiker.

Het louter bestaan van een gebrek is niet voldoende. Het moet een onredelijk risico meebrengen. Immers: er bestaan geen honderd procent veilige produkten voor iedere gebruiker of verbruiker.

Vb.: als men teveel whisky drinkt — goeie whisky wel te verstaan — kan men ook daaraan doodgaan.

Het risico moet dus van die aard zijn dat een normaal gebruiker het niet met het produkt zou associëren.

Een delikaat probleem stelt zich wat betreft de schade-lijke gevolgen van het roken van sigaretten ⁽³⁵⁾.

Is een fabrikant van sigaretten aansprakelijk voor het overlijden van een roker ingevolge longkanker wanneer de deskundigen van mening zijn dat roken de oorzaak is? In twee gevallen werd een volledig andere beslissing genomen:

— In de zaak « Lastigue » werd de eis afgewezen. De fabrikant staat alleen in voor voorziene risico's. Volgens de stand der wetenschap is het risico van longkanker nog niet bewezen.

— In de zaak « Green » werd de eis gegrond verklaard. Gedurende 32 jaar had het slachtoffer tot drie pakjes sigaretten per dag gerookt. De fabrikant werd aansprakelijk gesteld. Men aanvaardde wel dat de wetenschap het risico niet kende maar anderzijds was men van oordeel dat de fabrikant zelfs de ongekende risico's moet dragen.

Een evolutie lijkt dus zeer goed mogelijk. De Amerikaanse fabrikant heeft trouwens de vermelding aangebracht op de sigarettenpakjes dat roken gevaarlijk kan zijn voor de gezondheid. Maar anderzijds wordt zoveel publiciteit gevoerd voor sigaretten dat de waarschuwing aan kracht verliest.

Iedere gebruiker of verbruiker kan zich dus op deze regeling beroepen en kan zich naar keuze keren tegen de fabrikant, de tussenhandelaar of de verdeler.

Tenslotte wordt alleen de fysische schade vergoed. Recente rechtspraak schijnt ook hier een meer extensieve interpretatie te willen geven door een vergoeding toe te kennen voor pecuniaire of commerciële schade.

B Een tweede geval betreft de « Misrepresentation » ⁽³⁶⁾.

Het betreft hier de objectieve aansprakelijkheid van de

fabri
het
publ
Vt
baar
gebr
onbr
hetz
Di
pub

2.

Ir

van
heb
trak
op
ster

B

de
stre
dat

Am
wat

A

ver
ger
de
inh

las
be:
lee
naj
Arr

C

I

wij
ee
sic

va

la

mi

br

br

in

he

nc

in

ar

te

sc

or

hi

ge

w

m

fabrikant-verkoper voor de schade die ontstaat doordat het produkt de eigenschappen niet bezit waarop in de publiciteit nadruk wordt gelegd.

Vb.: de fabrikant had publiciteit gevoerd voor onbreekbaar glas, ideaal voor het windscherm van een auto. De gebruiker maakt een ritje. Er vliegt een steen door het onbreekbaar glas en de bestuurder werd gekwetst door hetzelfde onbreekbaar glas.

Dit is een zeer belangrijke stap in de sanering van de publiciteit.

2. Frankrijk.

In feite stelt men vast dat ook in Frankrijk de begrippen van de produktenaansprakelijkheid zonder fout ingang hebben gevonden. Inderdaad kan men moeilijk de kontraktuele aansprakelijkheid van de professionele verkoper op grond van een onweerlegbaar vermoeden anders bestempelen.

Bovendien geeft de Franse rechtspraak aan de koper de mogelijkheid om « par économie de procédure » rechtstreeks de fabrikant aan te spreken. Men stelt dus vast dat het Frans systeem veel gelijkenis vertoont met het Amerikaans. Zelfs gaat het Frans systeem nog verder wat de omvang van de schade betreft, omdat alle schade voor vergoeding in aanmerking komt.

Anderzijds stelt men vast dat de bescherming die wordt verleend aan de derde — niet-koper — heel wat ongunstiger is. Deze zal steeds moeten steunen op de regels van de deliktuele aansprakelijkheid met al de moeilijkheden inherent aan deze oplossing. Nochtans zou door het inlassen van een beding ten behoeve van derden eenzelfde bescherming als deze van de koper kunnen worden verleend aan iedere gebruiker of verbruiker. Aldus zou men nagenoeg eenzelfde bescherming bekomen als in het Amerikaans recht (37).

3. België.

In België daarentegen staat men nog veel verder verwijderd van deze nieuwe strekking. Men heeft weliswaar een vermoeden gekonstrueerd in hoofde van de professionele verkoper, maar dit vermoeden blijft weerlegbaar.

4. Nederland - Duitsland.

In Nederland en Duitsland poogt men deze nieuwe opvatting van aansprakelijkheid te assimileren.

In artikel 63.13 van het ontwerp van het Nieuw Nederlands Burgerlijk Wetboek tracht men het als volgt te formuleren:

« Degene die een produkt vervaardigt en in het verkeer brengt of doet brengen, dat door een hem onbekend gebrek een gevaar oplevert voor personen of zaken, is, indien dit gevaar zich verwezenlijkt, aansprakelijk als ware het gebrek hem bekend, tenzij hij bewijst dat het gebrek noch aan een fout van hem zelf of van een ander die in zijn opdracht voor het produkt werkzaam was, noch aan het falen van door hem gebezigde hulpmiddelen is te wijten »

Men stelt dus vast dat men ook in Nederland de bescherming wil verlenen aan *alle* personen die schade ondergingen tengevolge van een schadelijk produkt.

Op dit punt gaat het Nederlands ontwerp verder dan het Amerikaans systeem waar alleen de verbruikers en gebruikers worden beschermd.

Anderzijds bepaalt het ontwerp restrikties die de draagwijdte fel inkorten:

— alleen de producent wordt getroffen door het vermoeden;

— het gaat om een weerlegbaar vermoeden.

Voor deze laatste beperking ontleent men veel aan de efficiëntie van de voorgestelde oplossing. De oplossing van de Franse rechtspraak lijkt mij heel wat doeltreffender te zijn.

Ook in Duitsland heeft men vastgesteld dat het huidige systeem niet meer volstaat om een oplossing te geven aan de problemen gesteld door de moderne consumptie-maatschappij. De oplossing wordt eveneens gezocht in de richting van de schuldloze aansprakelijkheid.

BESLUIT.

In Frankrijk en België is de rechtspraak erin geslaagd aan de verouderde regeling van het Burgerlijk Wetboek een moderne inhoud te geven, zodat een veel ruimere bescherming aan de schadelijders wordt verleend dan normaliter door de wetsartikelen wordt gegeven. Spijtig genoeg blijft deze bescherming te veel beperkt tot de koper in het kader van de kontraktuele aansprakelijkheid.

In Duitsland staat men veel verder verwijderd van een doeltreffende bescherming. Dit is ook de reden waarom in Duitsland ernstig wordt gewerkt aan een nieuw systeem.

Het meest vooruitstrevend is ontegensprekelijk het Amerikaans systeem, maar hier dient rekening te worden gehouden met de eigen aard van het rechtssysteem en de marktstructuur.

Welk systeem is nu te verkiezen?

Hierop kan geen juridisch antwoord gegeven worden.

Inderdaad gaat het hier om belangenconflicten en zal de voorgestelde oplossing eerder een politieke beslissing uitmaken. Op wie zal men de last van het produktenrisiko leggen: op de fabrikant of op de konsument?

Volgens de hoger geschetste systemen lijkt de huidige tendens ontegensprekelijk de verzwaring van de aansprakelijkheid van de fabrikant te zijn. Ik meen dat terecht hij die het produktenrisiko in het leven roept ook aansprakelijk dient te worden gesteld voor de schadelijke gevolgen en dit op grond van een objectieve aansprakelijkheid die kan worden ingeroepen door iedere derde.

Het is verheugend vast te stellen dat sommige fabrikanten zelf het initiatief hebben genomen.

In Nederland werd op 10 december 1970 door de algemene Bond van Bierhandelaars en Minerale waterfabrikanten een kollektieve ongevallenverzekering afgesloten ten voordele van konsumenten die worden gewond door ontploffende bier- en frisdrankflessen. De schadevergoeding wordt uitbetaald zonder dat de schuldvrage wordt gesteld.

Door een georganiseerde verzekering hetzij onder de vorm van een kollektieve verzekering van groepen fabrikanten, hetzij onder de vorm van een Staatsfonds, kan een oplossing worden gevonden (38).

BIBLIOGRAFIE.

- (1) F. Dewinter, Verzekering van de Burgerrechtelijke aansprakelijkheid - Goederen na levering. R.W. 1966, 1770-1771.
- R. Kruithof, Aansprakelijkheid voor schade veroorzaakt door produkten, in Financieel en Economisch Recht, 1972, p. 423 e.v.
- (2) R. Kruithof, op. cit., p. 424.
- (3) W. Van Gerven, Aansprakelijkheid voor schade veroorzaakt door produkten, S.E.W. 1970, p. 575.
- (4) H. De Page, Traité élémentaire de droit civil belge, dl. IV n° 106 e.v.
- (5) Cass 30 juni 1955, Pas. 1955, I, 1187.
- (6) Art. 1644 B.W.
- (7) Art. 1645 B.W.
- (8) Art. 1646 B.W.
- (9) H. Mazeaud, La responsabilité civile du vendeur-fabrikant, Rev. trim. dr. civ. 1955, p. 611.
- (10) Art. 2268 B.W.
- (11) Planiol-Ripert, 2e uitg., dl. X, nr. 134.
- (12) Cass. Fr. 10.2.1959, D. 1959.
- Cass. Fr. 4.2.1963, S. 1963.

- (13) Cass. 6.10.1961, R.W. 1961-62, col. 785 met conclusie van Advocaat-Generaal Dumont.
 H.V.B. Brussel, 16.3.1972, R.W. 1972, col. 1984.
 A. Lagasse, R.C.J.B., 1963, p. 5.
 G. Van Hecke, R.C.J.B., 1960, p. 212 e.v.
 W. Van Gerven, op. cit. 278.
 R. Kruihof, op. cit. 427-428.
 (14) Van Ryn, Le problème du cumul de la responsabilité contractuelle et délictuelle, Rev. dr. intern et dr. comp. 1962, p. 145 e.v.
 (15) H. en L. Mazeaud en Tunc, Traité théorique et pratique de la responsabilité civile, dl. I, 1965, 173 e.v.
 (16) G. Van Hecke, op. cit. 5.
 (17) § 459 B.G.B.
 (18) § 462 en 467 B.G.B.
 (19) § 463 B.G.B.
 (20) § 476 B.G.B.
 (21) § 480 B.G.B.
 (22) W. Van Gerven, op. cit., p. 284.

- (23) A. Wouters, De produktenaansprakelijkheid in de V.S., R.W. 1969, col. 1586.
 W. Van Gerven, op. cit., p. 284-285.
 (24) § 2-314.
 (25) § 2-313-142.
 (26) Cass. 6.10.1961, R.W. 1961, col. 797.
 (27) § 823 B.G.B.
 (28) § 831 B.G.B.
 (29) § 823, lid 1, B.G.B.
 (30) A. Wouters, op. cit. 1969, col. 1595.
 (31) Op. cit. 1969, nr. 13; A. Wouters.
 (32) W. Van Gerven, op. cit., 292.
 A. Wouters, op. cit., col. 1598.
 (33) A. Wouters, op. cit. 1602, nr. 32-33.
 (34) § 402 A van het Restatement.
 (35) A. Wouters, op. cit., col. 1606.
 (36) G. 402 B en L. 552 D van het Restatement.
 (37) W. Van Gerven, op. cit., p. 299.
 (38) W. Van Gerven, op. cit., p. 275.

Rede van Mr. Louis VAN ORSHOVEN Voorzitter van het Vlaams Pleitgenootschap

(...)

Er is een consument, Mr. De Ridder, waarover U in uw rede niet gesproken hebt. Het wil mij nochtans voorkomen dat hij evenzeer bescherming nodig heeft als de gebruiker van producten die in het gewone handelsverkeer gebracht worden.

Ik denk aan de wetsconsument, of, ruimer, aan de rechtsconsument. Aan de magistraat, de notaris, de bedrijfsjurist, de advocaat.

In zijn verantwoordelijkheid bij de herziene uitgave van het *Traité van De Page* (1) schreef Dekkers zeer onlangs:

« Ons burgerlijk wetboek is niet meer te herkennen. Het verdwijnt onder de uitbarsting van een vulkaan. Zo gezegd om het te hervormen wordt het overladen met bepalingen van louter detail, en zelfs met procedure: wederzijdse rechten en plichten der echtgenoten, echtscheiding, adoptie, kleine nalatenschappen, handelshuur en pacht, voorrechten en hypoteken, wat een warboel is dat allemaal geworden! En waar gaat het heen?

« Niemand, die meer hervormingen wenst, dan ik. Maar dan hervormingen, die de moeite waard zijn. Mijn verwijt jegens die welke thans het burgerlijk wetboek omkleden is, dat ze onbeduidend zijn naar de grond, en onserlijk naar de vorm.»

Dekkers heeft het hier enkel maar over het burgerlijk wetboek. Wat dan te zeggen over de wetgeving in rechtsakten in volle evolutie zoals het publiek recht, het fiscaal recht, of in volle wording, zoals het sociaal recht, en, die rechtstak waarvan U zopas een aspect zo meesterlijk hebt ontleed, het economisch recht?

De evolutie van onze samenleving, de verder schrijdende socialisatie, de steeds ruimere opdrachten die aan de overheid worden toevertrouwd, brengen een felle toename teweeg van de wetswaar, waarmede onze markt wordt overspoeld. Dit is wellicht onvermijdelijk. Maar geldt het verwijt dat Dekkers (2) tot de opstellers van de universitaire programma's richt ook niet voor de wetgever:

« Men voegt steeds maar toe: hoe gemakkelijk! Maar men snoeit zelden: dat is de kunst? »

En ik geloof niet, Mr. De Ridder, dat wij hier kunnen spreken van een produktenaansprakelijkheid zonder fout! Niet alleen de producent treft fout. Ook de tussenpersonen gaan niet vrij uit.

Ik zal niet blijven stilstaan bij de hoofdverdelers, het Belgische Staatsblad, dat even fantasieloos als nauwgezet de taak vervult die hem werd opdragen.

Daarnaast echter zijn de laatste decennia een aantal kleinhandelsbedrijven als paddestoelen uit de grond

gerezen. In ontelbare, soms gebonden, vaak losbladige, meestal losbandige uitgaven, wordt de produktie van wetgever en rechtspreker aan de man gebracht. Enkele van deze uitgevers vervullen hun taak onder uitmuntende wetenschappelijke leiding, bekwaam en gewetensvol. De versnippering van hun inspanningen heeft echter vaak overlappingen en herhalingen voor gevolg. Anderen maken van hun verworven positie op de markt misbruik om verouderde en zelfs in onbruik geraakte koopwaar aan de gebruiker op te dringen. Van weinigen kan gezegd worden dat zij de laatste wijzigingen op de voet volgen.

Een en ander heeft voor gevolg dat de rechtsconsument vaak bedolven wordt onder een overvloed van gegevens die, eerder dan klaarheid te brengen, de verwarring nog doet toenemen. Op gevaar af mijzelf tegen te spreken zou ik haast gaan wensen dat de wetgever ging optreden om paal en perk te stellen aan de ongebreidelde concurrentie op de rechtsmarkt. Of, om opnieuw Dekkers te citeren:

« Wat dat betreft bevinden we ons in een tijd, zoals deze van het byzantijnse rijk: toen moest de wetgever ingrijpen om de bronnen te ordenen, ten einde de overvloed aan citaten te verlichten, waaronder de pleiters de rechters bedolven » (3).

Bij dit alles rijst ten slotte de vraag in hoeverre de consument zelf zich kan verdedigen. Tot voor korte tijd heeft de boekdrukkunst ons onschatbare diensten verleend bij het vastleggen en verspreiden van de wetswaar. Tegenover de ongekende uitbreiding van deze waar blijkt zij echter niet meer opgewassen. Velen hebben ingezien dat de overvloed aan gegevens nog slechts kan opgevangen worden en geordend worden met behulp van de cybernetica. Wij zullen onze medewerking niet langer kunnen ontzeggen aan consumentenverenigingen van rechtsgebruikers die deze wetenschap en techniek trachten aan te wenden tot sanering van de rechtsmarkt, en dit ondanks alle vergissingen en kinderziekten die eigen zijn aan de toepassing van een nieuwe techniek.

Magistraten en bedrijfsjuristen maken reeds ruim gebruik van de mogelijkheden die hun door dit nieuw medium geboden worden. Zullen wij dan weldra bij onze cliënten de juridische informatie moeten verkrijgen waartoe zij wél en wij géén toegang hebben? Zal dit dan de onafhankelijkheid van ons beroep ten goede komen?

Het moge dan al verleidelijk zijn om magistraat en advocaat eenvoudigweg als consument te beschouwen. In werkelijkheid is zulks een bedrieglijke vereenvoudiging. In het bij ons vigerend systeem van rechtsvinding zijn zij in de eerste plaats producenten, rechtmakers. Bovendien vor-

men zij de laatste distributieproces.

In die hoedanig van het grootste k

Veel werd er re moet gedaan wor of dan toch welg overen. Ik moge

Laat mij intege marktsector die n ste jaren een ve wereld heeft opge sociaal zwakker

Het feit dat son waar gaan afkeure

Waarde Confrat

Ik stel het op p de keuze van Uw

Het (strikt) jurid hebt, is zeer actu gevallen van scha land en Frankrijk.

Hoe kan het oo evoluerende consu de historici later te bestempelen, de j bleem van de toe onvoorziene situati

U hebt het verst van verantwoordell ieder rechtsbeoefe het licht van de ni

Het is voor ons verdienste van de attent gemaakt — maatschappij van n

De leer van de pr voorbeeld van het die de huidige cons

Het recht moet zi hernieuwen. Het me te vinden zoniet ve rechtonzekerheid ei

Uw rede, Mr. De voor ons allen.

En nu wou ik mij Een begroeting is

ben ook niet steeds we eerder uw huidij

U bent advocaten lang aan het woord caten en de stage is onder een andere v dies zijn beëindigd.

Ik zal later op de op het feit dat U tha rechten en plichten